

REGISTERBLAD

Namn och datum: Mattias Jansson (981022), Karin Ek (981028), Mats Nordin (990127)

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I STOCKHOLMS LÄN

Områdesnummer och namn:

NRO01020 NORRA BJÖRKEJÄRDENS ÖVÄRLD – ÅDÖ

Kommun: Upplands-Bro (0139)

Kartblad: 10H NO och 10I NV

Area: Ca. 1 710 ha varav 325 ha land och 1 385 ha vatten

Naturgeografisk region: 24 Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 61 Norrström

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde

Sjö	Skärgårdslandskap	Ås	Flora	
		Fauna		
		Naturskog	Ädellövskog	Flora
				Fauna
		Ädellövskog	Flora	
			Fauna	
	Flora			
	Fauna			

Värdeomdöme

Området är en obebyggd del av Mälarens övärld, som med sin goda vattenkvalitet, sin stora variationsrikedom på naturtyper över och under vattnet samt sitt rika fågelliv är mycket värdefullt. Öarna i stråket Ärtskär - Askholmen är delar av Uppsalaåsen som här till större delen ligger under Mälarens vattenyta.

Ådö-Lagnöområdet har stora, sammanhängande ädellövbestånd med skyddsvärd flora och fauna. Vid Ekbo, norr om Ådö finns ett större sammanhängande skogsområde med branta hållmarker och ädellövskog med gamla ekar och askar på f. d. hagmark. Floran är lundartad med inslag av kalkgynnade arter. Lav- och svampfloran är rik och hyser ett flertal hotade arter.

Vid Gräsholmen finns världens största kända förekomst av den för Östersjö-området endemiska vattenväxten småsvalting *Alisma wahlenbergii*. Småsvalting förekommer även vid Herrmete.

I de djupa delarna av fjärden lever flera arter av ishavsrelikter som t. ex. skorv och hornsimpa. De grunda vattenområdena i södra delen av området är av högt värde som reproduktionsområden för fisk.

Huvudkriterier: A, B, C, D

Förutsättningar för bevarande

NORRA BJÖRKFJÄRDEN

Områdets många naturtyper bevaras. Ytterligare bebyggelseexpansion hindras. Naturvärdena kan påverkas negativt av bl a muddringar, vattenföroreningar, bebyggelse, avverkningar och successioner som leder till att barrskog tar över i lövdominerade bestånd. Bevarande av småsvaltingen förutsätter att muddringar och byggande inte tillåts i vatten där den växer. Igenväxning med vass och eutrofiering av vattnet kan hota småsvalting-förekomsterna.

ÅDÖ-LAGNÖ OCH EKBO

Områdets ädellövskogsområden skall bevaras. Skötsel av skogsmarken bör ske på sådant sätt att skogsbestånden successivt övergår till att alltmer bestå av ädla lövträd och får lundkaraktär. Luckiga bestånd är positivt. Skogsbestånden får inte slutavverkas. Gammal grandominerad skog i branterna, med stort inslag av död ved bör inte alls beröras av skogsbruksåtgärder. Områdets värde kan påverkas negativt av skogsavverkning, bebyggelse, anläggningar, vägexploatering, dikning, kemiska bekämpningsmedel, muddringar och utsläpp av näringsämnen.

Säkerställande

Norra Björkfjärden är avsatt som naturreservat (1968-06-27). Gräsholmen och omgivande grundvattenområden ingår ej i reservatet. Ådö-Lagnö är avsatt som naturreservat 1982-04-26. Översiktlig skötselplan fastställdes 1982.

Områdets huvuddrag

ÖARNA I NORRA BJÖRKFJÄRDEN

Öarna i Norra Björkfjärden utgörs dels av toppar av Uppsalaåsen, dels av berg- och moränöar. De är oftast låga och flacka. Den största av öarna, Västra Högholmen, är dock mycket hög och har branta stränder. Ön utgörs av ett åsparti som höjer sig upp till 30 m över Mälarens yta. Vegetationen är varierad och såväl hållmark som barr- och lövskog förekommer. Ädellövskog med företrädesvis lind, alm och ask finns på flera öar. På Gäddskär finns askskogsbestånd som uppnått ett stabilt, urskogsartat stadium.

Den mycket sällsynta vattenväxten småsvalting växer på grunda bottnar vid Gräsholmen och Herrmete. Gräsholmen är en liten flack sandö, en del av Uppsalaåsen. Ön omges av vidsträckta vassar och vassfri grund sandbotten. Ön är bebyggd med ett sommarstuge-område. De grunda stränderna på västra sidan är till stor del täckta med vassar, men i söder finns grunda sandbottnar utan vass framför allt på en sandrevel på södra udden. På dessa grunda sandbottnar finns den stora småsvaltingpopulationen.

Djurlivet är synnerligen rikt på öarna. Ett stort antal mindre vanliga ryggradslösa djur är kända från öarna. Några av dessa är bivarg och blomflugan *Temnostoma vespiforme* samt snäckan *Vitrea contracta*. På flera öar häckar fiskgjuse och på mindre öar finns måskolonier.

Västra Högholmen utgör med sina sandstränder, hagmarker och lundar ett uppskattat utflyktsmål för det båtburna friluftslivet.

NORRA BJÖRKFJÄRDEN

Denna del av Mälaren har de lägsta näringshalterna och det klaraste vattnet. Här finns också tämligen stora områden med grunda sandbottnar. Trots att fjärden inte tillhör de djupare av östra Mälarens fjärdar

finns här glacialrelikter som hornsimpa och skorv. Fjärdens djupare områden har ett bottendjup av mellan 15 och 30 meter. På de grunda sandbottnar finns här och var välutvecklade växtsamhällen av kortskottsväxter där det bland annat förekommer för limniska förhållanden mycket sällsynta brackvattenarter. Grundvattenområdena är också viktiga uppväxtområden för fisk.

ÅDÖ-LAGNÖ

Lagnö är den yttersta delen av den långa halvö som skiljer Norra Björkfjärden från Brofjärden. Endast ett smalt näs förbinder Lagnö med den övriga delen av halvön. Ädellövskog förekommer både på torrare backar som består av morän med ett svallat ytskikt, och på frisk - fuktig morän och lerjord. Trädskiktet i ädellövskogarna domineras av ek, ask, alm och lind medan buskskiktet huvudsakligen utgörs av hassel. Hällmarker med gles tallskog förekommer i höglänta lägen, med inslag av gran, ek och lind. Stora områden består av ek-hassellundar. Dessa hyser bitvis en rik lundflora, där växter som lundviol, lundelm, tandrot, lungört, vårärt, storrams och myskmadra ingår. I lövskogsdominerade partier och speciellt i parken vid Ådö slott växer stora mängder av den fridlysta misteln. Några sällsynta svamparter, som t ex kremlevaxskivling, växer i ädellövskogen. I lövskogsbrynen återfinns bl a den kalkgynnade örten stenfrö, och i slottsparken växer både den sällsynta äkta och den vanliga uppländska vallörten, som är förvildade kulturväxter. Den östra stranden består till stora delar av betade strandängar, som vid vattnet övergår i ett vassbälte.

Områdets växlande natur ger goda förutsättningar för ett rikt fågelliv med häckande arter som enkelbeckasin och brun kärrhök. I området finns ett antal grova tallar vilka i några fall utgör häckningsplatser för fiskgjuse.

Den omväxlande naturen med grov barrskog, örtrika lundar, goda badklippor och fina utsiktspunkter gör att området har stora värden för det rörliga friluftslivet.

EKBO

Norr om Ådö, kring Ekbo, finns ett kuperat område med branta berg, igenväxande hagmark och gammal åkermark. I området finns stor andel ädellövskog med många gamla ekar och askar. Tät asp- och asksly förekommer på många platser. Hällmarkstallskog med inslag av små knotiga ekar och en återfinns på höjderna i väster. Smärre granskogspartier växer på sluttningarna. Längs stränderna växer klubbalkskog. Udden längst i väster består till stora delar av karga hällmarker. Klipporna är 20 - 30 m höga och bevuxna med gles tallskog.

Floran är lundartad med inslag av kalkgynnade arter. Buskskiktet domineras av hassel. Fältskiktet är artrikt med växter som sårlåka, vippärt och tandrot. Lav- och svampfloran är rik med förekomst av ett stort antal rödlistade arter, bl a gammelekslav, brunskافتad blekspik, apelticka och gräddticka.

Enligt en äldre uppgift är flera mindre vanliga landmollusker funna i områdets centrala delar. Här finns också en anlagd damm med ornitologiska värden.

Anmärkningar

Norra Björkfjärden och Ådö-Lagnö ingår i Länsstyrelsens naturvårdsprogram, nr 39.06 och 39.09. Mälaren med öar och strandområden omfattas av bestämmelser i 4 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken. Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr F AB 6. Strandängarna vid Ådö är med i Ängs- och hagmarksinventeringen, objektnr. 39.51 och i länets bevarandeprogram för odlingslandskapet, objektnr. 39.07.

Området fortsätter in i Enköpings kommun, Uppsala län.

Referenser

Ingemar, T., 1966: Naturinventering av Upplands-Bro kommun. Uppsala läns naturvårdsförbund, Uppsala.

Jonsson I, 1998. PM ang. översyn av riksintressen. Upplands-Bro kommun.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1978: Naturreservatet Norra Björkfjärden. Naturinventering med förslag till skötsel utförd av L. Lundgren och G. Sjödin. Naturvårdsenheten, Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1983: Naturvårdsprogram för Stockholms län, del 1. Skyddsvärda områden för naturvård och friluftsliv. Naturvårdsenheten, Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1986: Skyddad natur i Stockholms län, Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1993: Odlingsbygd i Stockholms län, del 1 –Natur- och Kulturmiljöer.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1993: Ängar och hagar. Rapport nr 1993:18.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1995: Grus- och berginventering i Stockholms län. Rapport nr 1995:3.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1996: Naturkatalog för Stockholms län (remissupplaga).

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1997: Våtmarksinventering i Stockholms län. Rapport nr 1997:1.

Martinsson K & Jacobson A, 1998: Småsalting, *Alisma wahlenbergii*, i Sverige - förr och nu. Svensk Botanisk Tidskrift 91: 599-614. Lund.

Statens naturvårdsverk, 1976: Områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård, PM 726, Fysisk riksplanering.

Upplands-Bro kommun, 1998: Artdatabank.